

« ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ НЕЗАЙНЯТОЇ МОЛОДІ: ДОСВІД ТА ШЛЯХИ ПОКРАЩЕННЯ»

Нормативно-правові основи формування сучасної державної політики зайнятості в Україні ґрунтуються на принципах рівних можливостей для всіх громадян незалежно від походження, соціального майнового стану, політичних переконань, ставлення до релігії та інших. Реалізація такої політики спрямована на досягнення ефективної зайнятості, попередження масового безробіття, здійснення належного соціального захисту в цій сфері і, відповідно, координації у цьому з іншими напрямками економічної і соціальної політики.

Актуальність проблеми полягає в тому, що практика ринкових перетворень останніх років свідчить про наявність на ринку праці окремих специфічних соціально-демографічних груп населення, стан яких суттєво відрізняється від інших, зокрема, ступенем соціальної захищеності. В першу чергу це стосується молоді.

Перехід економіки України до ринкових умов по-новому розкриває перспективи молодих людей щодо вільного обирання професій, місця проживання, характеру, місця прикладання праці тощо. Саме ці чинники суттєво впливають на розвиток ринку праці, можливість задоволення потреб його суб'єктів.

Природно, що на ринку праці, де розгортається боротьба за робочі місця, виграють найбільш кваліфіковані кадри, які мають конкурентоспроможні професії. В цих умовах одна частина молоді, яка ще не встигла набути професію або трудового досвіду, а інша не має належної кваліфікації, не є конкурентоспроможними на ринку праці і тому часто стають осторонь суспільного виробництва.

Цьому сприяють і об'єктивні соціально-економічні умови, оскільки процесу трудової поведінки молоді ще не протистоять певні уставлені уявлення про життєві та суспільні цінності. Увагу молоді часто привертає сфера тіньової діяльності. Де можна більше заробити, не маючи професії або відповідної кваліфікації. Між тим така діяльність, як правило, не надає молоді перспектив для майбутнього утвердження в ринкових умовах. Отже молодь виявляючи найбільшу мобільність, в той же час більшою мірою ніж інші групи населення, підпадає під загрозу бути безробітною.

За прогнозом Світового Банку упродовж 2000-2025 рр. чисельність населення України зменшиться на 24%, або на 12 млн. осіб. Сьогодні в структурі зайнятого населення відбувається зменшення населення у віці 25 – 50 років і заміщення молоддю від 15 – 24 р. та населенням у віці 50-59 років, понад 50% зайнятого населення – особи у віці після 40 років, що свідчить про старіння робочої сили.

Вагомою причиною безробіття молоді в Україні є і необґрунтований, а часто й помилковий вибір громадянами професій, спеціальностей, які не мають попиту на ринку праці. Часто необдуманий професійний вибір призводить до того, що випускники професійно - технічних, вищих навчальних закладів не можуть працевлаштуватись за обраним фахом, а особи без професій, особливо випускники шкіл - знайти відповідний вид діяльності.

В межах державної служби зайнятості зроблено чимало для функціонування системи професійної інформації безробітного населення. Правовим підґрунтям цієї роботи стала Концепція державної системи професійної орієнтації, яка була прийнята 27 січня 1994 року. В ній сформульоване саме поняття професійної інформації, визначена її мета та основні завдання. У 1995 році за участю всіх зацікавлених міністерств було підготовлено та затверджено "Положення про організацію професійної орієнтації населення", а в системі Міністерства освіти — "Положення про професійну орієнтацію молоді, яка навчається".

Прийняті в нашій країні нормативні документи з питань профорієнтації вказують на загальні підходи до розгортання цієї роботи. Але вона потребує конкретизації для різних категорій населення і в першу чергу для молоді.

Профінформаційні послуги є найбільш потрібними для незайнятого населення, яке формується за рахунок вивільнених працівників, осіб, які звільнились за власним бажанням, випускників шкіл, професійно-технічних училищ і вищих навчальних закладів, демобілізованих зі строкової військової служби, вивільнених військовослужбовців без права виходу на пенсію, осіб, звільнених з місць позбавлення волі, інвалідів тощо.

З урахуванням ситуації та потреб ринку праці, центр зайнятості здійснює відповідні заходи, спрямовані на підвищення активності та мобільності молоді у вирішенні свого майбутнього.

Безробітна молодь, як найактивніша частина суспільства, залучається до навчання та перенавчання за кошти фонду загальнообов'язкового державного страхування України на випадок безробіття.

Виконуючи національну програму "Діти України" службою зайнятості надаються профконсультаційні послуги, велика увага приділялась проведенню діагностики молоді до 18 років.

Значним попитом у молоді користуються періодичні видання, де можна переглянути оголошення, надруковані у газетах та журналах різних регіонів України з інформаціями про вакансії, з питань підприємництва, в т.ч. сільському туризму, а знайшовши вакансію, безпосередньо з центру зайнятості мають можливість безкоштовно зателефонувати роботодавцю і домовитися про співбесіду.

Комп'ютер вільного доступу, який знаходиться в інформаційному секторі центру зайнятості надає послуги безробітним у пошуку роботи за допомогою Інтернету.

В умовах сьогоденного розвитку суспільства одним із методів боротьби з безробіттям є здійснення заходів щодо його запобігання. Останнім часом зростає чисельність молоді, яка не має визначених

професійних планів, кожна третя молода людина віком до 35 років - непрацююча. Однією з причин цього - брак інформації, що стосується питань професійного вибору в сучасних умовах, професій що користуються попитом на ринку праці, а також незнання своїх особистісних психофізіологічних особливостей та можливостей. Тому в центрах зайнятості проводиться робота над розвитком системи профінформаційних заходів для молоді. Повнота інформування про ринок праці та професії, які користуються попитом, профорієнтаційні послуги досягається за допомогою комплексу системних заходів, які проводять з незайнятим та зайнятим населенням району та міста.

З метою інформування молоді про світ професій та шляхи набуття, проводяться ярмарки вакансій, завдяки яким молодь, яка стоїть перед вибором професії, отримує впевненість у своїй необхідності на ринку праці області, району, міста в якості спеціаліста, наданні можливості зустрітись з реальними і майбутніми роботодавцями.

Особливою популярністю у молоді користуються консультаційні пункти з питань вибору професії, на якому проводиться експрес-діагностика професійних нахилів бажаючих та надаються рекомендації щодо визначення профілю навчання, яке проводили психологи шкіл. Наприклад під час ярмарку вакансій, що відбувся в м. Острог Рівненської області, пройшли тестування 84 учні, що говорить про велику потребу молодих людей, які стоять перед вибором професії, у кваліфікованій пораді з професійного визначення.

Учасники ярмарок вакансій забезпечуються інформаційними листівками з розповідями про професії понад 100 найменувань, у т.ч. буклети "Вам випускники шкіл", "Вам випускники ПТУ", листівки з послуг служби зайнятості, спецвипуск газети "Вісник служби зайнятості".

Крім того спеціальні інформаційні комплекти документів отримують: завучі, вчителі, психологи, керівники навчальних закладів, керівники і спеціалісти відділів райдержадміністрацій, представники засобів масової

інформації. Кожен учасник отримав буклет "Служба зайнятості-молоді".

На ярмарок, окрім навчальних закладів, запрошуються і роботодавці, які інформували учасників про можливості працевлаштування, в першу чергу, за робітничими професіями.

У відповідності з Указом Президента України „Про додаткові заходи щодо реалізації державної молодіжної політики", службою зайнятості області проводиться відповідна робота щодо створення сприятливих умов для працевлаштування, самовизначення та самореалізації молоді.

Для забезпечення додаткових гарантій щодо працевлаштування соціально незахищених категорій населення, у т.ч. і для молодих осіб на підприємствах, в організаціях та установах проводиться бронювання робочих місць, із них 40% робочих місць для молоді і 50% для жінок, а саме:

- для молоді, яка закінчила загальноосвітню школу та професійно-технічні заклади -34% роб. місць;
- для осіб, звільнених із Збройних Сил України – 5% роб. місць;
- для жінок, які мають дітей віком до 6 років- 48% роб.місць;
- для одиноких матерів з дітьми до 14 років -2% роб. місць;
- для осіб, яким виповнилося 15 років, і, які як виняток можуть працювати за згодою одного з батьків – 1% роб. місць.

Службою зайнятості приймаються міри та заходи щодо сприяння зайнятості і захисту молоді від безробіття через професійну орієнтацію, професійне навчання, підвищення кваліфікації і перепідготовку, також підвищення трудової, творчої та підприємницької активності шляхом організації службою зайнятості для цієї категорії громадян різноматематичних семінарів, індивідуальних та групових консультацій.

Службою зайнятості визначено перелік професій, за якими, при необхідності, може проводитися професійна підготовка неповнолітніх дітей-сиріт та дітей, які залишились без піклування батьків, які включає такі професії, як квіткарка, вишивальниця, в'язальниця, муляр, збирач лікарських рослин, секретар-референт, кухар, офіціант, столяр та інші.

Готовність молоді до вибору певного виду трудової діяльності, конкретної професії покликана формувати система профорієнтаційної роботи, яка повинна бути спрямована на розвиток інтересів, нахилів і здібностей молоді, що стануть основою свідомого вибору професії у відповідності до їх індивідуальних особливостей.

Сьогодні комплексна профінформаційна робота з молоддю здійснюється лише центрами зайнятості. Враховуючи те, що в системі освіти практично не здійснюється профінформаційна робота, зростає чисельність випускників, які звертаються у службу зайнятості, але вже як безробітні .

В той же час служба зайнятості намагається залучити до проведення інформаційно-просвітницької роботи соціальних партнерів, адже державну політику сприяння зайнятості молоді можна успішно втілювати в життя лише при скоординованих спільних діях державних органів і громадських організацій. Ці дії об'єднує Державна концепція профорієнтації. У профорієнтаційній роботі центр зайнятості співпрацюють зі спеціалістами системи освіти, відділів сім'ї та молоді, центрами соціальних служб молоді, підприємствами та організаціями, профспілковими комітетами. У вирішенні питань професійного інформування молоді активну участь беруть комісії в справах неповнолітніх, педагогічні колективи загальноосвітніх шкіл, батьківські комітети.

Вирішення завдань цього важливого напрямку профорієнтаційної роботи може бути завдяки виконанню таких умов:

- систематичне інформування учнів та батьків, щодо розвитку ринку праці регіону та перспективу працевлаштування за конкретними професіями;
- проведення інформаційно-консультаційної роботи серед учнівської молоді з питань формування орієнтації на трудову діяльність, як засобу реалізації та самореалізації духовних потреб молоді;
- розширення спектру профконсультаційних послуг, які включають проведення профорієнтаційних уроків для учнів «Шлях до реального трудового життя» та профорієнтаційних заходів для батьків;

- активізація співпраці з роботодавцями регіону у вирішенні питань інформування учнівської молоді щодо актуальних на ринку праці професій.

З метою підвищення професійної та соціальної активності молоді в професійному самовизначенні потрібно створити комплекс певних умов, а саме:

- формування інформаційного простору, що включає в себе відомості про перспективні для працевлаштування професії, банк професіоргафічних матеріалів, матеріалів про навчальні заклади;

- навчання молодих людей вмінню аналізувати професійну діяльність, виділяти основні ознаки, які визначають структуру та зміст професійної праці;

- формування орієнтації на професійну діяльність як засіб розвитку та самореалізації молодої людини;

- створення умов для спроби сил молодими людьми в різних видах діяльності, в тому числі через тимчасову зайнятість та розвиток малого бізнесу;

- підвищення конкурентоспроможності молоді на ринку праці (набуття комп'ютерної грамотності);

- розширення спектру психологічних послуг, які включають тренінги самопрезентації, прийоми психологічного захисту, моделі поведінки в умовах безробіття;

- запровадженню нових форм групової та масової профінформаційної роботи (дні кар'єри, марафони професій, інформаційні центри для молоді).

- розширення спектру профконсультаційних послуг, які включають проведення профорієнтаційних уроків для учнів «Шлях до реального трудового життя» та профорієнтаційних заходів для батьків;

- активізація співпраці з роботодавцями регіону у вирішенні питань інформування учнівської молоді щодо актуальних на ринку праці професій.

Формування цих умов, на мій погляд, буде сприяти підвищенню професійної активності молоді під час виходу її на ринок праці.

Однак, для забезпечення подальшого розвитку системи професійної інформації, підвищення її ефективності слід вирішити ряд питань на державному рівні, а саме:

- продовжити розробку професіонапок, збірників професіограм, впершу чергу на нові професії, які з'являються на ринку праці останні роки;

- забезпечити централізовано довідниками навчальних закладів України;

- створити профінформаційні комп'ютерні програми аналогічні запровадженим в Німеччині;

- налагодити обмін досвідом інформаційної роботи між регіональними центрами зайнятості(експрес-інформація).

- створити спеціальні фонди для організації та проведення громадських робіт із залученням учнівської та студентської молоді у вільний від навчання час;

- створити пункти молодіжного підприємництва, центри підтримки малого бізнесу в регіонах України.

Державну політику зайнятості молоді можна успішно втілювати в життя лише при скоординованих спільних діях державних органів, громадських організацій , підприємств та установ.

Література

1. Закон України „Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття" від 2 березня 2000 р. №1533-111
2. Єдина технологія обслуговування незайнятого населення в центрах зайнятості України/ Ю.Маршавін, Л. Ляміна,Л.Фокас та ін.-К.:ІПК ДСЗУ, 2000 р.
3. Наказ Міністерства праці України, Міністерства освіти України, Міністерства соціального захисту населення України N 27/169/79 від 31.05.95 «Про затвердження Положення про організацію професійної орієнтації населення»
4. Наказ Міносвіти, Мінпраці України від 02.06.1995 № 159/30/1526 «Про

затвердження Положення про професійну орієнтацію молоді, яка навчається»

5. Указ Президента України від 04.12.1996 № 1165/96
«Про додаткові заходи щодо реалізації державної молодіжної політики»
6. Указ Президента України від 06.10.1999 № 1284/99
«Про першочергові заходи щодо реалізації державної молодіжної політики та підтримки молодіжних громадських організацій»
7. Указ Президента України від 29.03.2001 № 221/2001
«Про додаткові заходи щодо реалізації державної молодіжної політики»

Аннотация

В статье рассмотрена государственная политика занятости с точки зрения предоставления профориентационных и профконсультационных услуг, а также социальной защиты молодежи с помощью Государственной службы занятости Украины.

Summary

In the article is examined the state policy of employment from the point of view of the assignment of the career-guidance services, and also the social protection of young people with the aid of state service of the employment of the Ukraine.

Ключевые слова

Молодежь, профориентация, профессия, безработица, государственная служба занятости Украины, рынок труда, профконсультация, информирование, трудоустройство.

Key words:

Youth, career-guidance, profession, unemployment, state service of the employment of the Ukraine, market labor, informing, placement.